

TIESĪBU NORMU IZTULKOŠANAS METOŽU NOZĪME KORUPTĪVO NOZIEGUMU SASTĀVU SATURA NOSKAIDROŠANĀ

THE ROLE OF LEGAL INTERPRETATION METHODS IN CLARIFICATION OF THE CONTENT OF CORRUPTION CRIMES

Māris Leja, *Dr. iur. cand.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorants

Summary

The article addresses the question at what point in time a request for a bribe and an offer of a bribe is deemed to be accomplished, if it is made to the addressee by means of an electronic mail message with the relevant content or passed on to an intermediary for transmission to the opposite party, i. e., is it completed at the moment of sending the electronic mail message (respectively, at the moment when the relevant communication is made to the intermediary) or at the moment when the addressee has read the message (respectively, when the intermediary has passed the information on to the opposite party)?

Using all the methods of interpretation, the author finds that, while it is possible to find arguments in support of both interpretations, the arguments in favour of a later moment of completion are more convincing.

Atslēgvārdi: tiesību normu iztulkošana, kukuļa pieprasīšana un piedāvāšana, nozieguma mēģinājuma un pabeigta nozieguma norobežošana

Keywords: interpretation of the law, soliciting and offering a bribe, demarcation between attempted and completed crime

Ievads

Rakstā aplūkots jautājums par to, kurā brīdī par pabeigtu ir uzskatāms kukuļa pieprasījums un kukuļa piedāvājums, ja tas ir izteikts, nosūtot adresātam attiecīgā satura elektroniskā pasta vēstuli vai uzdodot attiecīgo ziņu nodot “ziņnesim”, proti, ar e-pasta vai “ziņneša” izsūtīšanu vai momentā, kad attiecīgā informācija ir darīta zināma otrai pusei.

Izmantojot tradicionālās tiesību normu interpretācijas metodes, rakstā pamatots viedoklis, ka ir iespējams atrast argumentus par labu abiem interpretācijas variantiem, taču argumenti par labu vēlākajam pabeigšanas brīdim ir pārliecinošāki.

1. Interpretācijas metožu vispārīgs raksturojums

Krimināllikuma (turpmāk – KL) normas ir iztulkojamas, izmantojot tradicionālās interpretācijas metodes – gramatisko, sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko. Tomēr par piemērotāko atzītās metodes rezultāts nedrīkst sasniegt analogiju par sliktu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību.¹

Nevienai no metodēm nav prioritātes.² Tieši otrādi, tās ir salīdzināmas pēc to tuvuma normas tekstam un konkrēto argumentu pamatotības.³ Dažādās metodes neizslēdz cita citu, bet gan papildina,⁴ turklāt no gadījuma uz gadījumu tām ir atšķirīga nozīme.⁵ Taču tas nenozīmē, ka interpretācijas rezultāta izvēle ir patvaļīga, jo priekšroka dodama tiem argumentiem (attiecīgi tam iztulkošanas metodes rezultātam), kas konkrētajā situācijā sniedz iespējami taisnīgāko risinājumu.⁶

Normas formulējums (teksts) ir tikai ārējā robeža, līdz kurai pieļaujama iztulkošana. Šī robeža nav vienmēr jāizsmel. Tieši otrādi, no citiem principiem var izrietēt, ka ir jāizvēlas iztulkošana, kas ir tālu no formulējuma ārējās robežas.⁷

Ne vienmēr katra iztulkošanas metode sniedz skaidru atbildi. Turklāt dažkārt tās ļauj nonākt pie atšķirīgiem secinājumiem.

Ņemot vērā grūtības, ar kurām nereti nākas saskarties, piemērojot sistēmisko un vēsturisko metodi, būtiska nozīme ir teleoloģiskai metodei.⁸

2. Kukuļošanas formu raksturojums

KL 320. pants paredz šādas kukuļņemšanas formas:

- kukuļa pieprasīšana vai izspiešana;
- kukuļa piedāvājuma pieņemšana;
- kukuļa pieņemšana.

KL 323. pants paredz šādas kukuļdošanas formas:

- kukuļa piedāvāšana;
- kukuļa apsolišana pēc tā pieprasīšanas;
- kukuļa došana.

¹ Demko D. Keine Strafe ohne Gesetz. Das Gesetlichkeitsprinzip des Art. 7 EMRK in der Rechtsprechung des EGMR. Online Zeitschrift für Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht. 1/2004.

² Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas lieta: Urteil vom 20.03.2002., 2 BvR 794/95, 75. rdk., <http://lexetius.com/2002,273> [aplūkota 23.01.2023.].

³ Vācijas Federālās augstākās tiesas lieta: Beschluss vom 02.04.2008., 1 ARs 3/08, 10. rdk., <http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/1/08/1-ars-3-08.php?referer=db> [aplūkota 23.01.2023.].

⁴ Leukauf O., Steininger H. Strafgesetzbuch Kommentar. 4. Auflage. Wien: Linde Verlag, 2017, S. 41. Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas lieta: Beschluss vom 17.05.1960., 2 BvL 11/59, 11/60, 19. rdk., <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv011126.html> [aplūkota 23.01.2023.].

⁵ Leukauf O., Steininger H. 2017, S. 41.

⁶ Meļķis E. Tiesību normu iztulkošana. Likums un Tiesības, 2000, Nr. 9, 281. lpp.

⁷ Pelz Ch. Änderung des Schutzzwecks einer Norm durch Auslegung? Zur Reichweite des § 299 Abs. 2 StGB a. F. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 7/2008, S. 339.

⁸ Vācijā tas ir valdošais viedoklis. Joecks W. (Hrsg.). Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch: §§ 1–51 StGB. Band 1. München: C. H. Beck Verlag, 2003, S. 60. Plašāk par iztulkošanas metožu piemērošanu krimināltiesībās sk.: Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē, Vācijā. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, cēloņsakarība, vaina, krimināltiesību normu interpretācija un spēks laikā. I. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 169.–280. lpp.

Minētās darbības var aplūkot pēc analogijas ar līguma slēgšanu un tā izpildi. Kukuļošana sākas ar paziņojumu, ar kuru viena no pusēm apliecina gatavību noslēgt “līgumu”. Tā ir kukuļa piedāvāšana no potenciālā devēja puses vai kukuļa pieprasīšana vai izspiešana no potenciālā ņēmēja puses. Tam seko otrais solis, ar kuru attiecīgā paziņojuma adresāts piekrīt “līguma” slēgšanai, t. i., kukuļa piedāvājuma pieņemšana no valsts amatpersonas puses vai kukuļa apsolišana no potenciālā devēja puses. Visbeidzot, “līgums” tiek izpildīts, devējam dodot kukuli, bet valsts amatpersonai to pieņemot.⁹

Katra kukuļošanas forma veido patstāvīgu noziedzīga nodarījuma sastāvu. Tie ir pabeigti, tiklīdz konstatētas darbības, kas atbilst vienai no kukuļošanas formām. Tāpēc nav nozīmes, kā reaģējusi vai rīkojusies otra puse. Piemēram, ja izteikts kukuļa piedāvājums, nav nozīmes, vai valsts amatpersona kukuļa piedāvājumu pieņem.

Šajā ziņā tā ir būtiska atšķirība no agrākā tiesiskā stāvokļa.

3. Vai kukuļa pieprasīšanā un piedāvāšanā iespējama mēģinājuma stadija?

KL komentāros un tiesu prakses apkopojumā norādīts, ka kukuļa piedāvājuma mēģinājums kā stadija nav iespējams.¹⁰

Turpmāk minēto apsvērumu dēļ autors šo viedokli uzskata par kļūdainu.

Par mēģinājuma stadiju var runāt, piemēram, gadījumā, ja persona nolēmusi izteikt kukuļa piedāvājumu, kā arī vēlāk sarunā ar valsts amatpersonu ir uzsākusi to izteikt, taču no viņas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ to nav pabeigusi, piemēram, iztraucējis steidzams telefona zvans u. tml.

Analogā situācija iespējama ar kukuļa pieprasīšanu.

Praksē mēģinājuma stadijas pierādīšana var radīt grūtības. Tomēr tas ir pierādīšanas jautājums.

Arī D. Mežulis sliecas uzskatīt, ka kukuļa piedāvāšanā ir iespējamās visas stadijas, tajā skaitā sagatavošanās, un vienīgi pierādīšanas grūtības var būt šķērslis saukšanai pie kriminālatbildības: labuma iespējamības apspriešana pieņēmuma formā vai kādās citās abstraktās aprisēs nevar liecināt par konkrētu kukuļošanas priekšmetu. Iespējams, ka kukuļa formas apspriešana var liecināt par sagatavošanos kukuļošanai, taču pabeigtam sastāvam nepieciešams, lai tiktu dots vai piedāvāts formas un apjoma ziņā konkretizēts labums. Šāds kukuļošanas sastāva nosacījums slēpj sevī iespējamās pierādīšanas problēmas, taču tas ir nepieciešams kukuļošanas sastāva konkretizēšanai, jo pretējā gadījumā personas, kas mudina amatpersonu pieņemt kādu lēmumu, solījumi, ka lēmums izraisīs vispārīgu un arī konkrētās amatpersonas labklājību, varētu izraisīt kriminālatbildību.¹¹

⁹ Kindhäuser U. Voraussetzungen strafbarer Korruption in Staat, Wirtschaft und Gesellschaft. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 6/2011, S. 464.

¹⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 603. lpp. Kukuļa piedāvājuma mēģinājums kā noziedzīgā nodarījuma stadija nav iespējams. Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323. panta, 40.–41. lpp., <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesuprakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 23.01.2023.].

¹¹ Mežulis D. Korupcijas ierobežošanas krimināltiesiskie līdzekļi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 57.–58. lpp.

4. Pabeigtības moments kukuļa piedāvāšanā un pieprasīšanā, izmantojot saraksti vai starpnieku

Ievērojot minētās atziņas un atbildot uz rakstā iztīrāto jautājumu, nav pieļaujams izmantot šādu argumentu: ņemot vērā, ka mēģinājuma stadija *a priori* nav iespējama, kukuļa pieprasījums un piedāvājums ir pabeigts elektroniskā pasta vēstules nosūtīšanas momentā vai momentā, kad attiecīgais paziņojums ir izteikts starpniekam.

Pirms pāriet pie iztulkošanas metodēm, autors ieskata par nepieciešamu atzīmēt, ka abos šajā rakstā iztīrātajos izdarīšanas variantos noziedzīga nodarījuma pabeigtībai ir jāiestājas vai nu agrākajā momentā, t. i., nosūtot vēstuli vai izsakot attiecīgo paziņojumu starpniekam, vai vēlākajā momentā, t. i., momentā, kad adresāts uztver attiecīgo paziņojumu.

Tas skaidrojams ar to, ka atšķirība – vienā gadījumā kukuļošanas procesā piedalās tehniska ierīce, bet otrā gadījumā cilvēks – no noziedzīga nodarījuma sastāva realizācijas viedokļa nav tik būtiska, lai juridiskais vērtējums būtu atšķirīgs.

Turpmāk tiks pamatots, ka, izmantojot iztulkošanas metodes, ir iespējams rast argumentus par labu abiem iztulkošanas variantiem, tomēr pārliecinošāki argumenti ir par labu vēlākam pabeigšanas momentam.

Šī secinājuma pamatošanai par pamatu ņemts “pieprasīšanas” sastāvs. Tomēr visi turpmāk minētie argumenti attiecas arī uz kukuļa izspiešanu, jo tā ir kukuļa pieprasīšanas kvalificētā forma, kā arī kukuļa piedāvāšanu.

Gramatiskā iztulkošanas metode

“Pieprasīt” no valodnieciskā viedokļa nozīmē izteikt vai izvirzīt prasību, lai (kāds) ierodas un veic noteiktu darbu, uzdevumu.¹²

“Pieprasījums” ir vēlēšanās iegūt (ko), prasība, lai (kāds) veiktu noteiktu darbu, uzdevumu, vai dokuments, kurā izteikta prasība; paveikta darbība, rezultāts. Savukārt informātikā “pieprasījums” ir izsaukšanas procedūra, kas prasa noteiktu atbildes reakciju.¹³

Termina “pieprasīšana” skaidrojums vārdnīcā nav dots, tomēr lietvārdi ar izskaņu -šana parasti norāda uz noteiktu procesu.

Ievērojot minēto, gramatiskā metode, kā tas ir vairumā gadījumu, nesniedz skaidru atbildi.

No vienas puses, ar terminu “pieprasīšana” var aptvert pieprasīšanas procesa iniciēšanu jeb uzsākšanu, tajā skaitā vēstules izsūtīšanu ar tekstu, kurā izteikts kukuļa pieprasījums, vai starpnieka nosūtīšanu ar uzdevumu nodot kukuļa pieprasījumu. No otras puses, normā lietotie termini ir tikai ārējā robeža, līdz kurai pieļaujama iztulkošana. Šī robeža nav jāsasniedz, ja par labu šaurākam iztulkošanas variantam ir svarīgi argumenti. Līdz ar to tikpat labi kukuļa pieprasīšanu var atzīt par pabeigtu vēlākā procesa stadijā.

¹² <https://tezaurs.lv/piepras%C4%ABt:1> [aplūkots 23.01.2023.].

¹³ <https://tezaurs.lv/piepras%C4%ABjums> [aplūkots 23.01.2023.].

Teleoloģiskā iztulkošanas metode

Šī metode liecina par labu termina “pieprasīšana” šaurākai iztulkošanai un līdz ar to arī par labu vēlākajam pabeigtības momentam.

Šis iztulkošanas metodes īpatnība krimināltiesībās ir tāda, ka būtisku nozīmi iegūst jautājums, kādas likumīgās intereses (tiesību labumus) norma aizsargā.¹⁴

KL 320.–323. panta mērķis ir nodrošināt transparentu un objektīvu valsts varas funkcionēšanu, kā arī sabiedrības uzticēšanos tam, ka valsts vara savas funkcijas realizē objektīvi, bez neatļautas ietekmes no malas.

Vērtējot dažādās nozieguma stadijas, nozīmi iegūst šī apdraudējuma intensitātes pakāpe. Tā būtiski atšķiras atkarībā no tā, vai kukuļa pieprasījums jau ir izteikts potenciālajam devējam vai ir tikai ceļā pie viņa.

Otrajā gadījumā aizsargāto interešu apdraudējums ir vājāks. Turklāt vēstules vai starpnieka nosūtīšanas momentā nav droši zināms, vai kukuļa pieprasījums vispār sasniegs adresātu.

Jo attālāks jeb vājāks ir interešu apdraudējums, jo drīzāk attaisnots ir secinājums, ka noziedzīgs nodarījums nav vērtējams kā pabeigts.

Vienīgi pastāvot citiem būtiskiem argumentiem, šis agrākās darbības – vēstules vai starpnieka nosūtīšana ar kukuļa pieprasījumu – var atzīt par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu.

Tomēr šādu argumentu nav. Tieši pretēji.

Teleoloģiskās iztulkošanas metodē nozīmi iegūst arī arguments, ka šaurākais iztulkošanas variants nerada nepamatotus kriminālatbildības robus.

Arī kukuļa pieprasīšanas (kā smaga nozieguma) mēģinājums ir kriminālsodāms (sk. KL 15. panta sesto daļu).

Vēsturiskā iztulkošanas metode

Likumdošanas izstrādes materiālos nav norāžu par to, ka rakstā iztīrātais jautājums būtu apspriests, pieņemot attiecīgos grozījumus KL 320. un 323. pantā.

KL sākotnējā redakcijā pazīme “ar starpnieku” bija saistīta tikai ar pazīmi “kukuļa pieņemšana”.

Kukuļa pieņemšana tika uzskatīta par pabeigtu no brīža, kad kukuļņēmējs saņēmis kaut vai daļu kukuļa.¹⁵

Arī starpniecība kukuļošanā (KL 322. pants) uzskatīta par pabeigtu noziegumu no brīža, kad kukuļņēmējs saņēmis vismaz kukuļa daļu. Savukārt, ja piedāvātais kukulis netika pieņemts, starpnieka darbības kvalificētas kā starpniecības mēģinājums.¹⁶

Tikai vēlāk KL iekļautas citas kukuļņemšanas formas kā patstāvīgs noziedzīgs nodarījums – kukuļa piedāvājuma pieņemšana, kukuļa pieprasīšana un izspiešana, arī uz tām attiecinot pazīmi “ar starpnieku”.

¹⁴ Steinger E. Strafrecht. Allgemeiner Teil: Eine Einführung. Grundlagen. Das vollendete vorsätzliche Erfolgsdelikt. Band 1. Wien: Linde Verlag, 2013, S. 59, 108.

¹⁵ Augstākās tiesas Plēnuma 21.06.1993. lēmuma Nr. 7 “Par tiesu praksi kukuļošanas lietās” 9. punkts. Krasinš U., Niedre A. Krimināllikuma komentāri. 7. grāmata. Sevišķā daļa. Rīga: firma “AFS”, 1999, 52. lpp.

¹⁶ Turpat, 58. lpp.

Pamatojoties uz vēsturiski sākotnējo izpratni par kukuļa pieņemšanas pabeigtību, būtu konsekventi, ja arī vēlāk likumā iekļautās kukuļņemšanas formas, tajā skaitā kukuļa pieprasīšana, tiktu atzīta par pabeigtu momentā, kad starpnieks ir izpildījis savu funkciju (kukuļa pieprasīšanas gadījumā – nodevis kukuļa pieprasījumu adresātam).

Tomēr citu argumentu kontekstā vēsturiskās iztulkošanas argumentam nav piešķirama augstākā prioritāte. Ievērojami nozīmīgāki ir sistēmiskās metodes argumenti.

Sistēmiskā iztulkošanas metode

Piemērojot sistēmisko metodi, būtiska nozīme ir vairākiem argumentiem. Pirmkārt, kukuļa pieprasīšanas sastāva struktūras līdzībai ar uzkūdišanu.

Kukuļa pieprasīšana ir atsevišķs uzkūdišanas gadījums, ko likumdevējs KL 320. pantā ir atzinis par patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu.¹⁷

Atšķirība no uzkūdišanas ir vienīgi tāda, ka kukuļa pieprasīšana ir pabeigta neatkarīgi no potenciālā devēja tālākās rīcības, proti, nav nepieciešama noziedzīga nodarījuma izdarīšana – kukuļa apsolišana pēc tā pieprasīšanas vai tā došana.

Saskaņā ar KL 20. panta trešo daļu par uzkūditāju ir uzskatāma persona, kas pamudinājusi citu personu izdarīt noziedzīgu nodarījumu.

Pamudināšana nozīmē citas personas gribas ietekmēšanu.

Personas gribas ietekmēšana nenotiek, ja vēstule ar attiecīgo saturu vai starpnieks ir vienīgi ceļā pie adresāta.

Otrkārt, piemērojot sistēmisko iztulkošanas metodi, nozīme ir kukuļa pieprasīšanas sastāva līdzībai ar citiem sastāviem, kuri izpaužas noteiktu izteikumu (paziņojumu) formā.

Parasti šādi noziedzīgi nodarījumi tiek uzskatīti par pabeigtiem (juridiskā nozīmē) momentā, kad attiecīgā satura informācija kļuvusi zināma trešajai personai. Attiecīgās informācijas izsūtīšana ir vienīgi nozieguma mēģinājums.¹⁸

Piemēram, komentārā pie 94. panta, kas paredz valsts noslēpuma izpaušanu, ir norādīts, ka izpaušana ir darbība, kas izpaužas kā prettiesiska valsts noslēpumu saturošu ziņu nodošana atklātībā, t. i., tās ir kļuvušas zināmas kaut vai vienai personai.¹⁹

Komentārā pie 147. panta, kas paredz izgudrotāja un dizaina tiesību pārkāpšanu (izpaušanu), norādīts: ar izgudrojuma vai dizainparauga izpaušanu jāsaprot kaut vienas personas informēšana par izgudrojuma vai dizainparauga būtību un saturu, ko var izdarīt mutiski, rakstiski, demonstrējot rasējumus, paraugus, modeļus un citādā veidā iepazīstinot citas personas ar svešu izgudrojumu vai dizainparaugu.²⁰

Komentārā pie 169. panta, kas paredz atbildību par adopcijas noslēpuma izpaušanu, norādīts: komentējamā noziedzīgā nodarījuma (kriminālpārkāpuma) sastāvs ir formāls, un tas ir pabeigts ar brīdi, kad ziņa par to, ka tā vai cita persona nav adoptētā istie vecāki, kļuvusi zināma kādai trešajai personai, to vidū arī pašam adoptētajam.²¹

¹⁷ Analogs viedoklis ir pausts par kukuļa piedāvāšanu. Augstākās tiesas 31.03.2016. lēmums lietā Nr. SKK-25/2016, at.gov.lv [aplūkots 23.01.2023.].

¹⁸ Sowada Ch. et al. Straßengesetzbuch (§§ 331–358). Leipziger Kommentar. Walter de Gruyter, 2011, S. 160.–161.

¹⁹ Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa (IX–XVII nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 102. lpp.

²⁰ Krastiņš U., Liholaja V. 2018, 394. lpp.

²¹ Turpat, 490. lpp.

Ievērojot minēto, sistēmiskās metodes argumenti liecina par labu šaurākajam iztulkošanas variantam.

Šaurākais iztulkošanas variants nav pretrunā arī Latvijai saistošiem starptautiskajiem tiesību aktiem.

Ja normas mērķis ir izpildīt starptautiskās saistības, ir jāizvēlas starptautiskajām tiesībām draudzīga iztulkošana (vācu val. – *völkerrechtsfreundliche Auslegung*).²²

Iztulkošana kopsakarībā ar hierarhijā augstākām normām veicama sistēmiskajā iztulkošanā.²³

Ja viens no iztulkošanas variantiem ir pretrunā hierarhijā augstākām normām, bet otrs saskan ar tām, jāizvēlas pēdējais.

Rakstā piedāvātais šaurākais iztulkošanas variants nav pretrunā Konvencijai par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos, kas uzliek pienākumu kriminalizēt koruptīvos noziedzīgos nodarījumus šajā konvencijā norādītā apjomā.

Salīdzinot dažādu valstu praksi, konvencijas komentāros ir norādīts tālāk minētais.

Ņemot vērā Zviedrijas plašo pieeju nodarījuma pabeigšanai attiecībā uz nesekmīgiem piedāvājumiem vai solījumiem, Zviedrijas risinājums ir pilnīgi pieņemams. Plašākas iespējas mēģinājumam ir paredzētas Argentīnas, Bulgārijas, Dānijas, Meksikas, Polijas, Šveices, Vācijas tiesību sistēmās. Visās šajās tiesību sistēmās par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu tiek sodīts piedāvājums, ko kukuļdevējs ir pienācīgi izteicis, bet valsts amatpersona to ir noraidījusi. Taču kukuļa piedāvāšanas mēģinājums ir tad, ja amatpersona vēl nav “reģistrējusi” piedāvājumu.²⁴

Rezumējot dažādo valstu praksi, norādīts, ka par pāreju no mēģinājuma uz pabeigtu noziegumu nav daudz tiesu nolēmumu. Tomēr šis jautājums, iespējams, nav tik ļoti svarīgs, jo lielākajā daļā valstu par abiem gadījumiem tiek ierosināts vienāds sods: tā tas ir, piemēram, Austrālijā, Austrijā, Dānijā, Vācijā, Islandē un Polijā. Turklāt konvencija respektē dalībvalstu izvēli šajā jautājumā.²⁵

Šaurākais iztulkošanas variants nav pretrunā arī Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijai (sk. 2–4. pantu), Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību (sk. 8. pantu) un Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencijai (sk. 15.–16., 27. pantu).

Vācijas un Austrijas prakse

Vācijas Federālā augstākā tiesa par pazīmi “pieprasīt” (vācu val. – *fordern*) ir atzinusi, ka valsts amatpersonas paziņojumam, kurā izteikta prasība pēc labuma (kukuļa), ir jāsasniedz potenciālais devējs. Labuma pieprasīšanas gadījumā noziedzīgs nodarījums ir pabeigts (juridiskajā nozīmē) tad, ja paziņojuma adresāts ir

²² Pelz Ch. Zeitschrift für Internationale Strafrechtsdogmatik, 7/2008, S. 339.

²³ Sistēmisko izpēti lietderīgi veikt zināmā secībā: vispirms skatīt attiecīgo normu kontekstā ar citām tajā pašā tiesību aktā ietvertajām normām, tad atbilstoša tiesību institūta, tiesību nozares un tālāk pāriet pie starptautiskie atzītām tiesībām un konstitucionālajām normām, kā arī vispārīgajiem tiesību principiem. Melčķis E. 2000, Nr. 9, 280. lpp.

²⁴ Pieth M., Low A. L., Bonucci N. The OECD Convention on Bribery. A commentary. 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014, p. 205.

²⁵ Ibid., p. 206.

informēts par valsts amatpersonas prasību (vācu val. – *wenn der Erklärungsempfänger von dem Verlangen des Amtsträgers Kenntnis erlangt*).²⁶

Arī kukuļa piedāvāšana ir pabeigta momentā, kad adresāts uzzinājis attiecīgo paziņojumu.²⁷

Kukuļa piedāvāšana ir vienpusējs gribas paziņojums, kuram, lai noziedzīgais nodarījums būtu pabeigts, ir jābūt nodotam zināšanai otram dalībniekam.²⁸ Tāpēc kukuļa piedāvāšanas mēģinājums ir tad, ja potenciālais devējs ir formulējis piedāvājumu un to nosūtījis rakstiskā formā, bet valsts amatpersona to vēl nav saņēmusi.²⁹ Nav nepieciešams, lai persona, kura piedāvā labumu, un valsts amatpersona nonāk tiešā kontaktā. Piedāvāšana, apsolišana un došana var notikt arī ar starpnieku. Tomēr ir nepieciešams, lai par piedāvājumu uzzina otra puse. Kamēr tas nav noticis, piemēram, vēstule ar piedāvājumu nav vēl izlasīta, izdarīts vienīgi nozieguma mēģinājums.³⁰

Analoga ir Austrijas tiesu prakse, piemērojot attiecīgo Austrijas Kriminālkodeksa normu, proti, ja kukuļa pieprasījums nav sasniedzis adresātu, ir izdarīts vienīgi nozieguma mēģinājums.³¹

Strīdīgāks ir jautājums, vai ir pietiekami, ja paziņojumu saņem adresāta pārstāvis (starpnieks), piemēram, valsts amatpersonas sekretāre vai ģimenes loceklis, ja šis pārstāvis ir iesaistīts koruptīvajā norunā.³²

Kopsavilkums

1. Noraidāms ir Latvijas krimināltiesību teorijā izteiktais viedoklis, ka kukuļa piedāvājuma mēģinājums kā nozieguma stadija nav iespējams.
2. Ja kukuļa pieprasījums vai piedāvājums ir izteikts, nosūtot attiecīgā satura elektroniskā pasta vēstuli, noziegums ir pabeigts nevis momentā, kad nosūtīta vēstule, bet gan momentā, kad ar šo vēstuli iepazīs adresāts.
3. Ja kukuļa pieprasījums vai piedāvājums ir izteikts, uzdodot starpniekam nodot to adresātam, noziegums ir pabeigts nevis momentā, kad dots attiecīgais uzdevums starpniekam, bet gan momentā, kad starpnieks attiecīgo informāciju nodevis adresātam.

²⁶ Vācijas Federālās augstākās tiesas lieta: Urteil vom 11.05.2006., 3 StR 389/05, 12. rdk., <http://www.hrr-strafrecht.de/hrr/3/05/3-389-05.php?referer=db> [aplūkota 23.01.2023.]. Ir nepieciešams, lai šī prasība tiek paziņota (nodota zināšanai) potenciālajam devējam vai viņa pārstāvim (vācu val. – *Mittelsmann*). Schönke A., Schröder H. Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. München: C.H.Beck Verlag, 2006, S. 2745.

²⁷ Sowada Ch. et al. 2011, S. 161–162.

²⁸ Vācijas Federālās augstākās tiesas lieta: Urteil vom 25.07.1960., 2 StR 91/60, 62. rdk., <https://research.wolterskluwer-online.de/document/421f405a-235f-4d99-bcd6-e8b641db7047> [aplūkota 23.01.2023.].

²⁹ GRECO Evaluierungsbericht über Deutschland zur Kriminalisierung (SEV Nrn. 173 und 191, Leitlinie 2). Straßburg, 4. Dezember 2009, S. 7, 29, <https://rm.coe.int/16806c635e> [aplūkots 23.01.2023.].

³⁰ Schönke A., Schröder H. 2006, S. 2758.

³¹ Secrétariat du GRECO Conseil de l'Europe. Dritte Evaluierungsrunde Evaluierungsbericht Österreich Strafbarkeit (SEV Nr. 173 und 191, Leitlinie 2). Straßburg, 5.–9. Dezember 2011), 86. punkts, <https://www.bmj.gv.at/themen/korruptionsbekaempfung/staatengruppe-des-europarats-gegen-korruption-greco.html> [aplūkots 21.12.2022.].

³² Sowada Ch. et al. 2011, S. 161–162.